

Zitierhinweis

Vaculík, Jaroslav: Rezension über: Jiří Friedl / Blanka Jedličková / Jana Škerlová, Parlamentní volby 1946 a Československo. Souvislosti, prognózy, fakta, následky, Praha: Historický ústav, 2017, in: Český časopis historický, 2018, 4, S. 1185-1187, DOI: 10.15463/rec.181114154

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Jiří FRIEDL – Blanka JEDLIČKOVÁ –
Jana ŠKERLOVÁ (eds.)

***Parlamentní volby 1946 a Československo.
Souvislosti, prognózy, fakta, následky***
Praha, Historický ústav 2017, 492 s.,
ISBN 978-80-7286-310-5.

Poslední relativně svobodné volby v ČSR se dočkaly již mnoha zpracování. Nicméně jejich zásadní význam nejen pro dějiny tzv. třetí republiky, ale i pro vývoj našeho státu v dalších desetiletích, přivedl skupinu historiků, soustředěných kolem Historického ústavu AV ČR, k prezentaci nejnovějších výsledků výzkumů a zejména ke srovnání s jinými evropskými státy.

V úvodním slově editoři zdůrazňují, že cílem publikace je připomenout význam československých voleb v roce 1946. Odůvodňují strukturu publikace, která se nejprve přínosně zaměřuje na vysvětlení poválečné situace v Evropě. Teprve její druhá část je věnována průběhu československých voleb. Třetí část se zaměřuje na regionální aspekty, především na situaci v pohraničí. Tvzení o zformování „protikomunistického bloku“ v západních Čechách je však poněkud odvážné.

Zařazení první části, věnované mezinárodním souvislostem československých voleb, je nutno uvítat. Kapitoly z pera Zlatice Zudové-Leškové a Jindřicha Dejmka se však obsahově poněkud překrývají. Jejich komparace umožňuje zpřesnění některých údajů. Jestliže např. Zudová-Lešková píše o čtrnácti letech vlády konzervativní strany v Británii před rokem 1945, je Dejmek přesnější, když uvádí podíl Labour Party na vládě v letech 1940–1945. Cenná je i kapitola o vlivu SSSR na volby v zemích střední a východní Evropy z pera Emila Voráčka. Autor upozorňuje na činnost oddělení mezinárodních informací ÚV VKS(b), které

nahrazovalo činnost Kominterny, rozpuštěné v roce 1943. Zároveň vysvětluje důvody vstřícné politiky prezidenta Beneše a vlády vůči SSSR, zejména v souvislosti s tzv. německou otázkou. Československým velvyslancem v SSSR byl v té době prof. Dr. Jiří (nikoliv Josef) Horák. Italské volby v červnu 1946, které skončily vítězstvím křesťanských demokratů, přibližuje Jaroslav Šebek. Uvádí, že k rozhodujícímu vnitropolitickému klání v Itálii došlo až při volbách v roce 1948. S prvními poválečnými volbami v Rakousku v roce 1945, které skončily fatální porážkou komunistů, seznámil Miroslav Šesták. Silné postavení lidovců a jen těsně následujících socialistů garantovalo demokratický vývoj této země. Eva Irmanová poukázala na zasahování sovětských členů Spojenecké kontrolní komise v Maďarsku do průběhu parlamentních voleb v listopadu 1945 a do povolebních jednání. Sověty zaskočilo drtivé vítězství malorolnické strany, a proto se za každou cenu snažili prosadit do čela ministerstva vnitra komunistu.

Komparaci prvních poválečných voleb v ČSR a Jugoslávii provedl Jonáš Pospíchal. Zdůraznil, že v Jugoslávii prostor pro pluralitu neexistoval, a to navzdory existenci legálních opozičních politických stran, které ale byly perzekuovány. Chybně ale uvádí rok voleb 1946 (ve skutečnosti 1945). Transformačními procesy politických systémů v Bulharsku a Rumunsku v roce 1945 se zabývá Marián Manák. Ukazuje ústupky západních mocností, které učinily Stalinovi v těchto balkánských zemích. Regionální pohled na poválečný politický vývoj v Polsku na příkladu průběhu referenda a voleb v Toruni představil Adam Zítek. Tzv. legální exilová polská vláda v Londýně již nebyla uznávána západními mocnostmi, které

v roce 1945 uznaly varšavskou prozatímní vládu národní jednoty. Studii Václavy Horčákové o volbách 1946 v české, slovenské a evropské historiografii by bylo vhodné zařadit spíše do druhé části publikace.

Ta je uvedena zasvěcenou studií Jindřicha Dejmka a Jana Němečka o volbách 26. května 1946 v českých zemích. Popisuje genezi nových legislativních orgánů od jednání v Londýně v lednu 1945, přes konstituování Prozatímního národního shromáždění, programové vize a postup všech čtyř politických stran až do zhodnocení volebních výsledků. S volbami jen volně souvisí stať Vojtěcha Kyncla Sudetoněmecká karta ve volbách 1946–1947 a kolektivní trauma. Zde připomeňme, že Emil Hácha ovšem nebyl předsedou Ústavního, ale Nejvyššího správního soudu a že v sovětské zóně v Německu nedošlo v dubnu 1946 ke sloučení komunistické strany a SED, ale východoněmeckých komunistů a sociálních demokratů.

Místo Československé strany lidové ve volbách 1946 přibližuje Michal Pehr. Na něj navazuje Róbert Letz studií Katolická církev na Slovensku a parlamentní volby roku 1946, v níž mj. podrobně analyzuje genezi tzv. Dubnové dohody slovenských katolíků a evangelíků, kteří se rozhodli spolupracovat na půdě Demokratické strany. O tzv. obnově zastupitelských orgánů na Slovensku po volbách 1946 píše Ondřej Podolec, který věnuje pozornost i tzv. třetí pražské dohodě. Ta představovala podřízení Slovenské národní rady ústřední vládě, tedy legislativního orgánu exekutivě. Důležitá je stať Františka Hanzlíka o předvolební kampani a volbách v armádě. Vojáci totiž po devatenácti letech získali volební právo. Poválečným proměnám českého tisku a jeho úloze v parlamentních volbách 1946 se věnoval Petr Bednařík. Chybně ovšem

přejmenoval Svaz české mládeže na Český svaz mládeže (s. 320). Reflexí voleb 1946 v lokálním politickém tisku nekomunistických stran se zabývá Jaroslava Smetanová. Spor o kulturu mezi komunisty a demokraty před a po volbách 1946 je předmětem zájmu Marka Krejčího.

Třetí část publikace je věnována regionálním aspektům sledovaných voleb. Stať Heleny Noskové Volby 1946, pohraničí a reemigrace je více věnována reemigrantům v pohraničí, méně samotným volbám. Příspěvek údajně vychází z výzkumu ruských a slovenských archivů, v poznámkách však na ně není nikde odkazováno.¹ Naproti tomu přínosná je studie Davida Kovaříka o volbách na Vitorazsku, jehož obyvatelé požadovali připojení k Velkoněmecké říši již v roce 1938. Podobná situace byla na Hlučínsku, kde v předválečném období většina Čechů volila německé strany. Zdařilou komparaci voleb 1946 s volbami v lednu 1929, 1935, 1990 a 1992 v tomto regionu předložil Aleš Binar. Příčiny volebního úspěchu KSČ na Karlovarsku analyzoval Karel Řeháček. Rekonstrukci národních výborů po volbách 1946 v květnu 1946 v západních Čechách, zejména vzniku „protikomunistických bloků“ v Plzni a několika dalších místech, se věnoval Jakub Šlouf.

V Závěru editoři zdůrazňují, že další výzkum by se měl zaměřit na podrobný průzkum průběhu voleb v jednotlivých regionech, včetně použití metod jiných vědních

1 Autorka prokazuje slabou znalost dosavadní literatury. Problematika repatriace samozřejmě zpracovávána je, stávající literaturu přiblížil nejnověji na stránkách tohoto časopisu: Jiří FRIEDL, *Repatriace polských a československých občanů po druhé světové válce v polské a české historiografii*, ČCH 116, 2018, s. 426–446.

oborů. Kniha je standardně vybavena anglickým resumé, seznamem pramenů a literatury, zkratkami, osobním a místním rejstříkem a seznamem vyobrazení. Přehled autorů a editorů by bylo z praktických důvodů vhodné zařadit až na závěr publikace. Velmi vhodně publikace obsahuje značné množství fotografií. Bez ohledu na dílčí připomínky je možné recenzované dílo vyzdvihnout pro jeho poznávací přínos, vědeckou i společenskou aktuálnost. Může se stát odrazovým mostem pro další výzkum českých a slovenských poválečných dějin.

Jaroslav Vaculík

Hannah ARENDT

Denktagebuch. Bd. 1: 1950–1973;

Bd. 2: 1973–1975.

Hrsg. von Ursula Ludz und Ingeborg Nordmann in Zusammenarbeit mit dem Hannah-Arendt-Institut, Dresden. München – Berlin – Zürich, Piper 2016, 1232 s. (2 sv.), ISBN 978-3-492-30989-9.

Nakladatelství Piper, domovské německé nakladatelství Hannah Arendt stejně jako jejího učitele a později přítele Karla Jaspersa, v roce 2016 překvapilo a významně obohatilo poznání myšlenkového profilu slavné filosofky Hannah Arendt (1906–1975) vydáním jejích „myšlenkových deníků“ z let 1950–1975. Jedná se o první a pečlivě připravenou edici, která zpřístupňuje dvacet osm v úplnosti dochovaných sešitů rukopisných poznámek pozoruhodně myšlenkově i lidsky odvážné a leckdy zkoušené ženy-intelektuálky, která v pouhých dvaceti letech u Jaspersa v Heidelbergu promovala (prací o pojmu lásky u svatého Augustina) a roku 1933 emigrovala z nacistického Německa, aby se po pestrých

mezinárodních zkušenostech etablovala ve Spojených státech.

Nakladatelství Piper již v roce 1985 vydalo obsáhlou korespondenci Arendt a Jaspersa (vyšly též edice její korespondence s Walterem Benjaminem, Martinem Heideggerem, jejími manželi Güntherem Andersem a Heinrichem Blücherem a dalšími), která má nedocenitelný význam pro pochopení jejich vztahu stejně jako jejich lidských profilů, pro možnost sledovat vyrovnávání s moderními německými dějinami ze strany a ve vzájemné konfrontaci dvou mimořádně vzdělaných a myšlenkově originálních, a zároveň tak rozdílných (též generačně) osobností. Jaspers, celoživotně poutaný chronickou chorobou a přes otevřenost svého myšlení navenek přece tak klasický univerzitní profesor, si vícekrát oblíbil některé ze svých nejtemperamentnějších, duchovně stejně jako osobně-cestovatelsky nejpohyblivějších (zároveň však, o to mu šlo, hodnotově nejpevnějších) žáků, kromě Arendt např. Golo Manna. (Rád zdůrazňoval, že nevychovává „své“ žáky, nýbrž vede k opravdovému, *nezávislému myšlení*.)

Již z dříve známé korespondence víme, jak samostatnou a nepoddajnou začkou byla Arendt Jaspersovi, že dokonce mnohem ostřeji než on viděla postupující politické tendence ve fašizujícím se Německu (a kritizovala i učitelovu knihu o Maxi Weberovi jako představiteli „německého ducha“), že to byl specifickým způsobem Jaspers, kdo se pozvedal k jejímu aktivně kritickému politickému postoji, kdežto Arendt čerpala od Jaspersa, jak se sama vyjadřovala, vždy zejména příklad celistvé teoretické fundace dějinných/politických problémů a filosofického (etického stejně jako epistemologického) ukotvení *komunikace, dialogu*, jako živlu, v němž se teprve uskutečňuje